

Nina Kraśko*

PROCESY INSTYTUCJONALIZACJI SOCJOLOGII W POLSCE A RECEPCJA SOCJOLOGII ŚWIATOWEJ

Często stawiamy pytanie, jak rozprzestrzenia się wiedza socjologiczna (przede wszystkim teorie socjologiczne, ale także metodologia) i jak na sposób uprawiania socjologii przez uczonych z poszczególnych państwach wpływa instytucjonalizacja socjologii. To pytanie było zadane mi przez organizatorów grupyjazdowej poświęconej historii socjologii.

Terry N. Clark w artykule *The stages of scientific institutionalization* napisał: „Podstawowymi elementami rozwoju nowego pola działalności są: (a) spójna idea, pewien rodzaj paradygmatu, (b) utalentowane jednostki rozwijające idee i (c) instytucjonalizacja podstawowych struktur dla utrwalenia i poszerzenia idei z tego obszaru” (Clark 1972).

Każdy z wymienionych terminów (i socjologia, i instytucjonalizacja) nie ma precyzyjnej definicji i jest używany w kilku zupełnie różnych znaczeniach. Instytucje są rozumiane jako nawyki myślowe, utarte zwyczajowo sposoby regulowania procesów życiowych społeczeństwa, wzory norm, które określają, co w danym społeczeństwie uważa się za właściwe, prawnie uzasadnione lub oczekiwane sposoby działania bądź ustalone, ciągłe działanie jednostek lub zespołu ludzi, które ma zapewnione niematerialne i materialne środki realizacji.

W pracy będzie wykorzystane to ostatnie znaczenie: instytucja będzie rozumiana jako organizacja formalna. Rozumienie instytucji jako organizacji formalnych jest zgodne z odczuciami języka polskiego. Takie znaczenie pozwala postawić pytanie o zależności nie tylko między organizacją nauki a recepcją światowej socjologii, ale także badać wpływ innych czynników warunkujących przyswojenie zagranicznych teorii naukowych. Wzory norm postępowania, które uważa się za właściwe będą jednym z czynników, które weźmiemy pod uwagę analizując przyczyny recepcji socjologii zagranicznej.

*Nina Kraśko – dr hab. prof. Uniwersytetu Warszawskiego, socjolożka, pracuje w Instytucie Stosowanych Nauk Społecznych UW. Zajmuje się m.in. historią socjologii (zwłaszcza badaniem powstawania instytucji naukowych w Polsce). Wydała dwie książki na ten temat: *Instytucjonalizacja socjologii w Polsce 1920-1970*, (1996) oraz *Instytucjonalizacja socjologii w Polsce 1970-2000* (2010).

Inne zmienne, to wzory instytucjonalne nauki, czyli etos naukowy oraz warunki polityczne i ekonomiczne (ustrój polityczno-ekonomiczny).

Instytucje naukowe są niezbędne dla rozwoju nauki. Nawet jeśli daną dziedziną zajmują się amatorzy, to i tak między nimi powinna być przynajmniej minimalna współpraca, ponieważ wiedza naukowa jest dziełem wspólnym, wymaga potwierdzenia przez innych naukowców.

Instytucjonalizacja w niewielkim stopniu decyduje, jakie teorie z socjologii światowej będą przyjmowane, a jakie odrzucane. Zadaniem instytucji naukowych jest stworzenie stabilnych warunków rozwoju wiedzy naukowej, sposobów przyswajania wiedzy naukowej i przekazywania jej innym członkom wspólnoty naukowej i zawodowej, ponieważ wiedza naukowa wchodzi w zakres umiejętności zawodowych.

Recepcja może być bezpośrednia (kiedy socjologowie bezpośrednio korzystają z oryginalnych prac socjologów światowych) lub zapośredniczona przez instytucje danego kraju, obszaru czy języka. Im dana dziedzina wiedzy jest mniej zinstytucjonalizowana na analizowanym obszarze, tym bardziej mamy do czynienia z recepcją bezpośrednią. Największe bezpośrednie oddziaływanie instytucji socjologii światowej i europejskiej na socjologię polską miało miejsce w okresie od pojawienia się socjologii jako samodzielnej nauki do utworzenia katedr socjologicznych na uniwersytetach polskich. Do tego czasu socjologowie polscy stanowili część europejskiej wspólnoty naukowej socjologów.

O ile wpływ socjologii światowej na socjologię polską przed pierwszą wojną był przemożny, to rozwój socjologii polskiej odbywał się bardzo wolno, właśnie z powodu niskiego stopnia jej instytucjonalizacji.

Sytuacja zmieniła się po pierwszej wojnie światowej. Wpłynął na to przede wszystkim Florian Znaniecki, którego rola w rozwoju socjologii i jej instytucjonalizacji w Polsce jest nie do przecenienia. Dzięki niemu zaczął ukazywać się „Przegląd Socjologiczny”, powstał Polski Instytut Socjologiczny, pojawiło się samodzielne stowarzyszenia socjologów – Polskie Towarzystwo Socjologiczne, zorganizowano dwa zjazdy socjologiczne, a przede wszystkim zorganizowano autonomiczne studia socjologiczne: program zajęć i egzaminów na stopień magistra filozofii w zakresie socjologii w 1930 r. zatwierdził Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego („Dziennik Urzędowy Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego Rzeczypospolitej Polskiej” 1930).

W latach 30. ubiegłego wieku zaczęły się ukazywać pierwsze podręczniki z zakresu socjologii. Uczniowie Floriana Znanieckiego przetłumaczyli pracę ze szkoły chicagowskiej Roberta Ezry Parka i Ernesta Watsona Burgessa *Wprowadzenie do nauki socjologii* (Park, Burgess 1926), a uczenni-

ca Stefana Czarnowskiego – Nina Assorodobraj pracę socjologa ze szkoły durkheimowskiej – René Mauniera, *Wprowadzenie do socjologii* (Maunier 1932). Najwcześniej wydany *Wstęp do socjologii* Znanieckiego przedstawiał założenia ontologiczne przyjmowane przed naukową analizą funkcjonowania społeczeństwa (Znaniecki 1922). Wydano także kilka prac z zakresu technik badań społecznych. Chodzi przede wszystkim o dwie książki Stanisława Rychlińskiego: *Lustracje społeczne* i *Badania środowiska społecznego* (Rychliński 1932?). Możliwości badania świadomości społecznej charakteryzował Znaniecki w kilku rozdziałach *Miasta w świadomości jego obywateli* wydanego w 1931 r. i przedstawiającego wyniki badań Polskiego Instytutu Socjologicznego nad miastem Poznaniem (Znaniecki 1984). Znaniecki odwoływał się do badań i dokonań szkoły chicagowskiej, a przede wszystkim chicagowskiego Local Community Research Committee oraz wydziału socjologicznego University of Southern California w Los Angeles. W okresie międzywojennym ważną rolę w socjologii odgrywała teoria marksistowska. Uчени starali się znaleźć wspólny język wszystkich koncepcji. Na przykład podejście Ludwika Krzywickiego Znaniecki przedstawił w języku własnej koncepcji socjologii (Znaniecki 1938).

Po II wojnie światowej na kolejnych uczelniach polskich zaczęły się pojawiać katedry socjologiczne oraz uruchomiono studia socjologiczne. O ile przed wojną socjologię można było studiować tylko na Uniwersytecie Poznańskim, Uniwersytecie Jagiellońskim i Uniwersytecie Warszawskim, to po wojnie możliwość studiowania dawały prawie wszystkie polskie uniwersytety państwowe: oprócz UW, UJ i UP także w Uniwersytecie Łódzki, Uniwersytecie Mikołaja Kopernika i Uniwersytecie Wrocławski.

Kontynuowano przedwojenny sposób uczenia, realizowano opracowany przed wojną program studiów (w przypadku socjologii chodziło o program zatwierdzony przez Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego w 1930 r.). Oprócz wcześniej wydanych książek ukazał się podręcznik Arnolda Cuvilliera ze wstępem Józefa Chałasińskiego *Wprowadzenie do socjologii* (Cuvillier 1947). Na niektórych uczelniach, na przykład we Wrocławiu, studenci zażądali włączenia do programu nowych lektur, szczególnie klasyków marksizmu, ale zwykle ograniczano się do lektur wydanych w okresie międzywojennym i w pierwszych latach powojennych.

Ze strony środowiska chęć zmian dotyczyła nie tyle programu studiów, co nowej tematyki badawczej (m.in. zmiany ustrojowe, Ziemie Zachodnie). Zdecydowanych zwolenników wśród socjologów miała propozycja uzawodowienia studiów. Profesorowie i docenci socjologii na spotkaniu w 1947 r. w Łodzi proponowali, żeby dyplom studiów socjologicznych umożliwia ab-solwentom podjęcie pracy w zawodach praktycznych, przede wszystkim

w pracach organów planistycznych.

W 1947 r. pojawiła się koncepcja reformy zmieniającej ustrój uczelni i program studiów. Pierwsze jej założenia przedstawił Włodzimierz Sokorski w 1947 r. (Sokorski 1947), zaś dokładne omówienie – dwa lata później – Józef Chałasiński (Chałasiński 1949).

Nowy program studiów zmieniał cele kształcenia humanistów i organizację studiów. Zakładał uzawodowienie studiów wyższych (studia miały przygotowywać do konkretnych zawodów) i ich „uspołecznienie”. Przewidywano, że studia będą kształcić osoby zaangażowane w nowy ustrój. Temu celowi miały służyć zajęcia z marksizmu.

Przyjęto, że studia zostaną podzielone na dwa etapy. Etap pierwszy, który zaplanowano na trzy lata (z możliwością przedłużenia w późniejszym okresie) miał służyć kształceniu na poziomie studiów zawodowych. W ciągu dwóch następnych lat, stanowiących drugi etap kształcenia, student miał uzupełnić wiedzę teoretyczną i przygotować pracę magisterską (magisterium uznano w „dekrecie” za najniższy stopień naukowy).

Socjologia miała ewentualnie stać się jedną ze specjalności dopiero drugiego etapu kształcenia, czyli studiów magisterskich. Wkrótce uznano ją za naukę burżuazyjną, której uczeni w państwie budującym „postępowe społeczeństwo” nie powinni uprawiać. Nie wszystkie problemy, którymi zajmowała się socjologia odrzucono, ale postanowiono badać je w ramach materializmu historycznego. Pisali o tym m.in. Józef Chałasiński, Adam Schaff i Julian Hochfeld. Podkreślając konieczność podjęcia szerokich badań nad procesami przemian społecznych, zdecydowanie przeciwstawiano się możliwości stosowania dotychczasowych metod i założeń badań socjologicznych. Zlikwidowano więc katedry i czasopisma socjologiczne, a także studia socjologiczne.

Jasne było, że nie warto utrzymywać kontaktów z nauką „burżuazyjną”, korzystać z jej dorobku, przejmować tematy, teorie i twierdzenia. Po kilku latach uznano, że socjologia jest ważną nauką, mającą swój dorobek, który warto wykorzystać dla dobra socjalizmu w Polsce. Pojawiły się zajęcia z socjologii dla studentów filozofii.

Przerwa w istnieniu studiów socjologicznych trwała kilka lat. W drugiej połowie lat 50. na nowo utworzono studia z socjologii i odtworzono katedry socjologiczne, reaktywowano redakcje czasopism socjologicznych, utworzono na nowo towarzystwo socjologiczne. Socjologia wróciła prawie w tym samym kształcie, jaki był przed wojną. Jedyna różnica była nie tyle instytucjonalna, co polityczna i dotyczyła socjologii marksistowskiej, jej miejsca w programie studiów i w badaniach socjologicznych. W odróżnieniu od lat 40., kiedy było niewielu kompetentnych socjologów identyfikujących się z marksizmem,

teraz pojawiły się osoby znające literaturę marksistowską, interesujące się socjologią światową, starające się podejmować w ramach teorii marksistowskiej tematy najbardziej aktualne w socjologii światowej i oceniać różne koncepcje socjologii z perspektywy socjologii marksistowskiej. Pojawiły się podręczniki socjologii marksistowskiej, w których wiele miejsca zajmowały problemy z innych kierunków socjologicznych. Instytucje socjologiczne rozwijały się według dawnego wzoru.

Pierwsza zmiana w organizacji studiów socjologicznych miała miejsce na Uniwersytecie Łódzkim w roku akademickim 1961/62, kiedy powołano Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny. Zgodnie z pierwotnymi koncepcjami wykłady i zajęcia seminaryjne z socjologii miały stanowić uzupełnienie studiów ekonomicznych. Uruchomiono nawet kierunek organizacji przemysłu. Ostatecznie studia socjologiczne pozostały studiami samodzielnymi, a nie specjalizacją na kierunku ekonomicznym.

Zgodnie z przyjętymi założeniami pierwsze trzy lata były poświęcone na zapoznanie się z przedmiotami socjologicznymi i ogólnymi przedmiotami uzupełniającymi. Przedmioty socjologiczne były prawie identyczne z tymi, które obowiązywały w dotychczasowym kursie – wstęp do socjologii, metodologia badań socjologicznych, historia socjologii i wielkie struktury społeczne. Było to więc dokładne odwrócenie założeń przyjętych w końcu lat 40. dla studiów nauk społecznych, gdzie pierwsze trzy lata były poświęcone na opanowanie wiedzy zawodowej, a w ciągu dwóch ostatnich lat student mógł uzupełniać wiedzę teoretyczną na studiach magisterskich.

W nowym programie ostatnie dwa lata były zaprogramowane jako kształcenie zawodowe. Program przewidywał jeden podstawowy przedmiot socjologiczny oraz przedmioty niesocjologiczne, uzupełniające specjalizację. Wprowadzono dwie specjalności: (1) socjologię pracy oraz (2) socjologię kultury i pracy kulturalno-oświatowej.

W tym czasie kontakty między socjologią polską a socjologią światową, w porównaniu z wcześniejszymi okresami, bardzo się poszerzyły. Główną formą współpracy były wizyty socjologów zagranicznych w Polsce i socjologów polskich za granicą. Polska była atrakcyjnym celem podróży uczonych zachodnich, którzy chcieli zobaczyć społeczeństwo socjalistyczne, spotkać się z socjologami polskimi, zapoznać się z ich doświadczeniami, wymienić opinie.

Polskie Towarzystwo Socjologiczne, często we współpracy z innymi instytucjami (na przykład Instytutem Spraw Międzynarodowych) zapraszało socjologów z różnych państw i organizowało ich pobyt w Polsce, w tym spotkania naukowe. W latach 50. i 60. Polskę odwiedzili: Teodor Abel, Richard Bendix, Lewis Coser, Alvin W. Gouldner, Paul Lazarsfeld, Alexander H.

Leighton, Oskar Lewis, Seymour Lipset, Robert Merton, Charles W. Mills, Norman Mc Kenzie, Talcott Parsons, Edward Shils, Melvin Tumin ze Stanów Zjednoczonych; Gabriel Le Bras, George Friedman, Léo Hamon, Paul-Henry Chombart de Lauwe, Alain Touraine z Francji, Edward Poznański z Izraela, Renate Mayntz z Niemieckiej Republiki Federalnej, Franciszek Zubrzycki z Australii, Józef Gorczyński z Jugosławii, a także Gennadij Osipow ze Związku Radzieckiego. Polskę odwiedził także Stefan Włoszczański – dyrektor Instytutu Wiedzy o Polonii Amerykańskiej.

Polacy zaczęli być obecni w ośrodkach i uniwersytetach zagranicznych: korzystali ze stypendiów, wygłaszali wykłady, brali udział w konferencjach (także międzynarodowych), organizowanych przez socjologów z różnych krajów. Dało to możliwość bezpośredniego poznania warunków pracy naukowej i dydaktycznej w uczelniach zagranicznych. Natężenie kontaktów zmniejszyło się po wprowadzeniu stanu wojennego, ale socjologia polska nie zerwała kontaktów z nauką światową.

W 1961 r. Polskie Towarzystwo Socjologiczne zaczęło wydawać „Polish Sociological Bulletin”. Była to szansa przedstawienia dorobku polskich socjologów opinii naukowej za granicą.

W latach 60. ukazał się podręcznik Harrego Elmera Barnes’a i Howarda Paula Beckera z historii myśli społecznej i socjologii (Becker i Barnes 1965). Zaczęły się systematycznie ukazywać informacje o nowych kierunkach socjologicznych na świecie. Pojawił się też przygotowany przez Stefana Nowaka wybór tekstów ze współczesnych metod badań empirycznych socjologii amerykańskiej (Nowak 1965). O ile do tego czasu dominowały metody jakościowe szkoły chicagowskiej, to teraz pojawiło się zapotrzebowanie na się bardziej standaryzowane, ilościowe metody badań, a podręcznik był odpowiedzią na to zapotrzebowanie. Publikacje socjologiczne ukazywały się w wielu wydawnictwach, przede wszystkim PWN, KiW, Ossolineum. W 1968 r. PWN rozpoczęło wydawanie Biblioteki Socjologicznej. Pierwszą pozycję stanowiła praca Émila Durkheima *Zasady metody socjologicznej* (1968). W kolejnych latach wydano dzieła klasyków socjologii, starano się przedstawiać różne nurty socjologiczne. Na początku wydano prace kilku socjologów ze szkoły francuskiej (Marice Halbachsa, Marcela Mause), prace socjologów amerykańskich (m.in. Thorsteina Veblena, Davida Riesmana, Alfreda L. Kroebera). Wydano kilka prac Florian’a Znanieckiego, których pierwsze edycje ukazały się w języku angielskim. Wielokrotnie, podczas narad pojawiały się zarzuty, że zbyt mało wydaje się prac marksistowskich. W serii tej od drugiej połowy lat 70. zaczęto wydawać prace teoretyków marksistów (m.in. Włodzimierza Lenina i Karola Marksa) oraz lewicowych socjologów polskich (m.in. Stanisława Rychlińskiego, Ludwika Krzywickiego

i Juliana Hochfelda). W 1975 r. ukazały się *Elementy teorii socjologicznych. Materiały do dziejów współczesnej socjologii zachodniej*. Polscy socjologowie i studenci socjologii w jednej edycji mogli poznać wszystkie główne kierunki współczesnej socjologii zachodniej.

W latach 90. sytuacja socjologii bardzo się zmieniła. Wynikało to nie tylko ze zmian w instytucjonalizacji socjologii, ile ze zmian politycznych i technologicznych. Zmiany polityczne w kraju wiązały się ze zmianą ustroju, jak i miejsca Polski w Europie i świecie (członkostwo w NATO i Unii Europejskiej).

Po wyborach w 1989 r. i powołaniu rządu Tadeusza Mazowieckiego rozpoczęły się zmiany we wszystkich dziedzinach funkcjonowania państwa i społeczeństwa. Jeśli chodzi o studia socjologiczne zniesiono przeszkody w ich rozwoju. W ciągu jednej dekady studia socjologiczne pojawiły się na wszystkich uniwersytetach. Obok uczelni państwowych studia socjologiczne zaczęły uruchamiać powstające uczelnie prywatne. Początkowo prywatne szkoły wyższe kształciły studentów na poziomie licencjackim, ale powoli zaczęto wprowadzać również studia magisterskie.

Różne uczelnie miały własne wizje studiów socjologicznych i organizacji pracy naukowej. Już w latach 80. nazwy zakładów w poszczególnych uczelniach zaczęły się różnicować, głównie zaczęły odzwierciedlać zainteresowania kierowników. W latach 90. nazwy wielu zakładów zmieniały się bardzo często. Trudno sobie wyobrazić, aby tak szybko zmieniały się zainteresowania wszystkich pracowników w nich zatrudnionych. Zmniejszyły się dystanse między socjologią a innymi naukami humanistycznymi, przede wszystkim antropologią, ale także psychologią społeczną, polityką społeczną oraz naukami politycznymi.

Zwiększyły się możliwości komunikacji między socjologami, pojawiły się nowe inicjatywy wydawnicze. Książki socjologiczne zaczęły wydawać oficyny, które dotychczas nie zajmowały się tego typu działalnością – przykładem może być Wydawnictwo „Znak”, ale również Wydawnictwo Literackie. Poszczególne uczelnie, wydziały, a nawet instytuty naukowe zaczęły przygotowywać do druku prace swoich pracowników. Zaczęły powstawać prywatne wydawnictwa naukowe.

W kolejnych latach nastąpiła integracja szkolnictwa wyższego i badań naukowych w Europie, a głównie w Unii Europejskiej. Jej formy instytucjonalne przedstawiono w 1987 r., kiedy Komisja Europejska utworzyła program Erasmus. Program wprowadzał Europejski System Transferu Punktów, który umożliwia wzajemną akceptację zaliczeń i egzaminów przez uczestniczące w programie uczelnie. Przewidywano współpracę europejskich szkół wyższych (w tym partnerstwo transgraniczne) w zakresie programów

nauczania, dopasowanie i koordynowanie toku studiów. Program zakładał, że studenci po pierwszym roku studiów mogą kształcić się w innym kraju należącym do UE przez okres od 3 do 12 miesięcy i przewidywał dla nich stypendia. Zakładał też możliwość wysyłania studentów na praktyki do współpracujących instytucji, firm, organizacji w krajach europejskich na okres od 3 do 12 miesięcy. Przewidywano także wymianę nauczycieli akademickich między partnerskimi uczelniami. Erasmus zapowiadał też inicjowanie kontaktów naukowo-badawczych i wspierał ogólnoeuropejskie przygotowanie pedagogiczne i językowe.

Program ten został przejęty przez Unię Europejską i w 1995 r. został częścią programu Socrates I, który w 2000 r. został zastąpiony przez kolejny – Socrates II, a w 2007 r. przez Lifelong Learning Programme. Od 1998 r. zaczęły w Erasmusie uczestniczyć polskie uczelnie: do 2008 r. ze stypendiów skorzystało 66 384 osoby.

Podpisanie Deklaracji Bolońskiej w 1999 r. przez ministrów odpowiedzialnych za szkolnictwo wyższe z 29 państw europejskich zapoczątkował proces integracji europejskiego szkolnictwa wyższego i badań naukowych (Kraśniewski 2006). Wraz ze wstąpieniem do Unii Europejskiej Polska znalazła się w zasięgu Procesu Bolońskiego. W trakcie Procesu Bolońskiego wypracowywano zasady współdziałania między uczelniami państw należących do Unii, a efektem miało stać się utworzenie Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego (*European Higher Education Area*). Zaproponowano szereg zmian w strukturze uczelni i systemach edukacji, pozostawiając różnicowanie i autonomii uczelni w poszczególnych państwach. Deklaracja Bolońska przewidywała jednak pewne ujednolicenie procesu kształcenia: wprowadzenie studiów dwustopniowych, pewne ujednolicenie kryteriów ocen (system punktowy – ECTS) umożliwiające porównywanie stopni (dyplomów) i system punktowy rozliczania osiągnięć studentów.

Zmiany zachodzące w Unii wpływają na funkcjonowanie instytucji naukowych w Polsce. Organizacja nauki w Polsce coraz bardziej (przynajmniej formalnie) przypomina organizację nauki w innych państwach należących do UE; na przykład, zgodnie z zasadami tam przyjętymi również w Polsce studia zostały podzielone na kilka etapów: studia licencjackie, studia magisterskie, studia doktoranckie i pomagisterskie. Zmiany te nie są powszechnie akceptowane, ale z pewnością ułatwiają recepcję socjologii światowej.

Kontakty międzynarodowe ułatwiają też nowe technologie: internet i poczta elektroniczna. Łatwo można zajrzeć na stronę instytutu socjologicznego prawie każdego uniwersytetu prawie na całym świecie i stwierdzić, że instytuty socjologiczne, studia socjologiczne i praca badawcza są zorganizowane podobnie jak w Polsce. Można zorientować się, jakie tematy są

podejmowane, jakie książki się publikuje. Można w wyszukiwarce wpisać dowolny temat i pojawi się lista najnowszych publikacji. Co więcej, wiele z nich można skopiować, wiele kupić. Zagraniczne stypendia studentów i doktorantów pozwalają osobiście poznać, jak naucza się socjologii w uczelniach zagranicznych i przedstawić swoją opinię kolegom z ich własnego instytutu¹.

Literatura

- BECKER H. I BARNES H. E. (1965), *Rzecz o myśli społecznej od wiedzy ludowej do socjologii. Historia i interpretacja ludzkich pojęć o współżyciu ludzi* [przy współpr. E. Benoît-Smullyan i in.], Książka i Wiedza, Warszawa.
- CHAŁASIŃSKI J. (1949) Reforma studiów humanistycznych. Założenia społeczne, ideologiczne i organizacyjne, „Myśl Współczesna”, nr 6-7/37-38, s. 273-295.
- CLARK T. N. (1972), The stages of scientific institutionalization, „International Social Science Journal”, t. 24, nr 4, s. 658.
- CUVILLIER A. (1947), *Wprowadzenie do socjologii*, przełożył T. Żebrowski, „Książka”, Warszawa.
- DURKHEIM E. (1968), *Zasady metody socjologicznej*, tłum. J. Szacki, PWN, Warszawa.
- DZIENNIK Urzędowy Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego Rzeczypospolitej Polskiej (1930), *Rocz.* 13, par. 75, s. 239.
- ELEMENTY teorii socjologicznych. Materiały do dziejów współczesnej socjologii zachodniej (1975), PWN, Warszawa.
- KRAŚNIEWSKI A. (2006), *Proces Boloński. Dokąd zmierza europejskie szkolnictwo wyższe*, Warszawa.
- MAUNIER R. (1932), *Wprowadzenie do socjologii*; spolszczyła N. Assorodobraj, opatrzył przedmową i uzupełnił S. Czarnowski, Nasza Księgarnia, Warszawa.
- NOWAK S., (RED.) (1965), *Metody badań socjologicznych. Wybór tekstów*, PWN, Warszawa.
- PARK R. E., BURGESS E. W. (1926), *Wprowadzenie do nauki socjologii*, tłum. Fiszer i Majewski.

¹Zob.: *Studiować socjologię w XXI wieku*, Wydawnictwo Nakom, Poznań 2010, s. 232-271.

- RYCHLIŃSKI S. (1932?), *Badania środowiska społecznego*, Warszawa (?).
- *Lustracje społeczne*, wyd. I: b.r.w., b.m.w., wyd. II: 1947, Polski Instytut Służby Społecznej, Łódź.
- SOKORSKI W. (1947), *Demokratyzacja szkół wyższych*. „Mysł Współczesna”, nr 11/18, s. 390-397.
- ZNANIECKI F. (1922) *Wstęp do socjologii*, Księgarnia Gebethnera i Wolffa, Poznań.
- ZNANIECKI F. (1938) *Znaczenie socjologiczne badań Ludwika Krzywickiego nad społeczeństwami niższymi*, [w:] L. Krzywicki, *Instytut Gospodarstwa Społecznego*, Warszawa, s. 219-248.
- ZNANIECKI F. (1984), *Miasto w świadomości jego obywateli*, Z badań Polskiego Instytutu Socjologicznego nad miastem Poznaniem, [w:] F. Znaniecki, J. Ziółkowski, *Czym jest dla ciebie miasto Poznań*. Dwa konkursy: 1928/1964, PWN, Warszawa-Poznań.

Nina Kraśko

INSTITUTIONALIZATION PROCESSES OF SOCIOLOGY IN POLAND AND THE PERCEPTION OF THE WORLD SOCIOLOGY

Abstract

This article is an attempt to answer the question of how research institutions influence the type of sociological research and teaching in sociology departments in Poland.

Research institutions are indispensable for the development of social science. Even the most minimal cooperation between amateurs requires the creation of scientific institutions. The more any given discipline is institutionalized the more likely it is that the researchers working within the institution participate in national and not international investigations.

Up until the time when Polish departments of sociology were organized, Polish sociologists had participated in the European community of sociologists while Polish sociology was developing very slowly. After the creation of Polish institutions, sociology has been developing within the framework of scientific institutions.

After the transition of the political system, sociology also changed. It was not because of changes in the institutional character but rather because of the political changes and technological innovations such as the Internet and electronic messaging. The political changes pertained to the transition from socialism to capitalism and the position of Poland in the world (most importantly, the membership in the European Union and NATO). These changes brought about the standardization of scientific institutions and changes in the rules of international cooperation of sociologists.